

Poikkeuksellinen säännöllinen työaika. Lentoaseman pelastuspalvelun palomiehet.**Dnro 8/2016, annettu 31.10.2016**

Aluehallintoviraston päätöstä muutettiin kolmen kohdan osalta.

Työneuvoston päätöksestä valitettiin. Työtuomioistuin antoi päätöksensä 16.11.2017, nro 158.

Työnantajan valitus hylättiin tutkituilta osin.

Oikaisuvaatimuksen tekijä: X Oyj

Vireille: 6.6.2016

Oikaisuvaatimuksen kohde: Lounais-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastualueen päätös dnro LSAVI/134/04.07.02/2016, joka on annettu 22.4.2016. Oikaisuvaatimuksen tekijä on ilmoittanut saaneensa päätöksestä tiedon 6.5.2016.

X Oyj on hakenut Etelä-Suomen aluehallintovirastolta ajaksi 1.1.2016–31.12.2017 lupaa poiketa työaikalain (605/1996) 6 §:n säännöksistä. Hakemus on koskenut yhteensä 36:n Y:n lentoaseman pelastuspalvelussa työskentelevän palomiehen työajan järjestämistä. X Oyj:llä on ollut mainittuja työntekijöitään varten myös aiempia Etelä-Suomen aluehallintoviraston myöntämiä poikkeuslupia. Kaikki työaikalaisissa tarkoitetut poikkeuslupa-asiat on kuitenkin 1.1.2016 alkaen keskitetty työpaikan sijainnista riippumatta Lounais-Suomen aluehallintovirastolle (ks. sosiaali- ja terveysministeriön asetus 1494/2015). Tämän vuoksi Etelä-Suomen aluehallintovirasto on hallintolain (434/2003) 21 §:n nojalla siirtänyt yhtiön 4.3.2016 tekemän hakemuksen Lounais-Suomen aluehallintoviraston käsiteltäväksi.

Poikkeuslupahakemuksessa on viitattu työaikalain 14 §:n (1518/2009) 3 momenttiin, mutta hakija on myöhemmin ilmoittanut tavoittelevansa työaikalain 14 §:n 1 momentissa tarkoitettua lupaa. Työaikalain 14 §:n 1 momentin mukaan aluehallintovirasto voi antaa määräämillään ehdoilla luvan

poiketa sanotun lain 6 §:n säännöksistä, jos työ on laadultaan sellaista, että sitä suoritetaan vain aika ajoin sen vuorokautisen työajan kuluessa, jona työntekijän on oltava valmiina työhön.

Poikkeusluvassa on työaikalain 22 §:n 4 momentissa edellytetyin tavoin mainittava myös ne perusteet, joiden mukaan ylityöstä maksettava korotettu palkka lasketaan.

Lupaa on haettu työajan järjestämiseksi operatiivisen pelastustoimen tehtävissä seuraavasti:

1) Säännöllinen työaika on keskimäärin 44 tuntia 10 minuuttia viikossa. Tasoittumisjakson pituus on 52 viikkoa.

2) Säännöllisen palvelusvuoron (jäljempänä ”työvuoro”) pituus on enintään 48 tuntia. Yli 25 tunnin pituista työvuoroa työnantaja voi käyttää sairaustapausten aiheuttaman miehistövajauksen täyttämiseen tai palo- ja pelastustoiminnan varmistamiseksi sellaisen äkillisen tapahtuman johdosta, joka ei ole ollut työnantajan tiedossa työvuoroluettelo vahvistettaessa. Työntekijöillä on lisäksi oikeus vaihtaa omia vuorojaan siten, että yhdenjaksoisen työvuoron pituudeksi muodostuu enintään 48 tuntia.

3) Varsinainen työaika 24–25 tunnin työvuorossa on enintään 14 tuntia.

Haetut lupaehdot vastaavat sisällöltään aiempia samaa henkilöstöä varten myönnettyjä poikkeuslupia.

Lentoaseman pelastustoiminta perustuu Kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön (ICAO) määräyksiin, ja se on järjestetty lentoliikenteen tarpeiden mukaisesti. Y:n lentoasemalla on yhteensä kolme paloasemaa, joista yksi toimii pääasemana ja kaksi muuta sivuasemina.

Aluehallintovirastolle on toimitettu palomiehen tehtäväkuvaus, josta käy ilmi, että poikkeuslupan piiriin haettu henkilöstö suorittaa hälytystehtäviä (aikaosuus 20 %), kaluston ja välineistön huoltoa (50 %) sekä muita asemapalvelutehtäviä (30 %). Palomiehet ovat jatkuvassa hälytysvalmiudessa. Päivällä tehdään lisäksi kaluston tarkistuksia ja osallistutaan harjoituksiin. Kello 16:n jälkeen hoidetaan vain mahdolliset hälytystehtävät. Työvuorossa on seitsemästä kahdeksaan palomiestä kerrallaan. Työvuorossa jää runsaasti aikaa lepoon, ja työnantaja on varannut palomiesten käyttöön tilat nukkumista varten.

Pääluottamusmies A (Henkilöstöunioni HU ry) ja pelastuspalvelun **luottamusmies B** (Henkilöstöunioni HU ry) ovat puoltaneet poikkeusluvan myöntämistä työnantajalle.

Lounais-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue on myöntänyt X Oyj:lle luvan järjestää Y:n lentoaseman pelastuspalvelussa työskentelevien palomiesten työaika työaikalain 6 §:stä poiketen. Päätöksen perustelujen mukaan hakijan ilmoittama palomiesten työ on laadultaan sellaista, että sitä suoritetaan vain aika ajoin sen vuorokautisen työajan kuluessa, jona työntekijän on oltava valmiina työhön. Tämä arvio on perustettu työnantajan esittämiin kirjallisiin selvityksiin työn luonteesta ja työmäärästä. Ajaksi 22.4.2016–31.12.2017 myönnettyyn lupaan on liitetty seuraavat ehdot:

- 1) Säännöllisen työvuoron pituus on enintään 24 tuntia siten, että tehollinen työaika työvuoroa kohden on enintään 12 tuntia.
- 2) Työaika tasoittuu yhden vuoden tasoittumisjaksossa enintään 42 viikkotyötuntiin.
- 3) Työnantajan on työvuorosuunnittelussa huolehdittava siitä, että jokaisen työvuoron jälkeen työntekijöille annetaan kolme vuorokautta kestävä vapaajakso.
- 4) Ylityöstä, jota tehdään 24 tuntia käsittävän työvuoron lisäksi, maksetaan kahdelta ensimmäiseltä tunnilta 50 prosentilla ja niitä seuraavilta tunneilta 100 prosentilla korotettu palkka.
- 5) Muilta osin työn teettämisessä on työaikojen osalta noudatettava työaikalain säännöksiä ja sovellettavan työehtosopimuksen määräyksiä.

Aluehallintovirasto on todennut, että aiemman, 31.12.2015 päättyneen poikkeusluvan perusteella voitiin teettää enintään 25 tunnin työvuoroja. Työnantajan on katsottava teettäneen luvan voimassaoloaikana 24 tunnin työvuoroissa töitä säännöllisesti 14 tuntia. Nämä työt ovat koostuneet kaluston ja välineistön huoltotöistä, muista asemapalvelutehtävistä sekä hälytystehtävistä.

Jotta työ olisi laadultaan sellaista, että sitä tehdään vain aika ajoin sen vuorokautisen työajan kuluessa, jona työntekijän on oltava valmiina työhön, tulee aktiivisen työajan pysyä kohtuullisissa määrissä. Työneuvosto ja työtuomioistuimien ovat pitäneet pääasiassa hälytyssidonnaista työtä

laadultaan vain aika ajoin työvuoron kuluessa suoritettavana. Mahdolliset aktiiviyöaikana teetettävät muut tehtävät, kuten kaluston ja välineistön huoltotyöt sekä muut asemapalvelutehtävät, eivät voi olla työvuoron kokonaispituuteen verrattuina määrältään ja kestoaltaan isoja. Tämän vuoksi työntekijöiden aktiivisen työajan osuutta on rajoitettu 12 tuntiin 24 tunnin työvuoron mukaisesta työajasta.

Oikaisuvaatimus ja sen perusteet:

X Oyj on vaatinut, että Lounais-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen tekemä päätös kumotaan ja poikkeuslupa myönnetään hakemuksen mukaan. Oikaisuvaatimus on osoitettu aluehallintovirastolle, joka on hallintolain 21 §:n nojalla siirtänyt sen työneuvoston käsiteltäväksi.

Y:n lentoaseman pelastuspalvelussa on jo yli kymmenen vuoden ajan noudatettu poikkeuslupatyöaika, jonka hakemisesta on sovittu palomiehiä edustavan Henkilöstöunioni HURYN kanssa. Poikkeusluvassa mukaisesti pelastuspalvelun viikoittainen säännöllinen työaika on ollut 44 tuntia 10 minuuttia ja vuorokautinen työaika enintään 25 tuntia. Aluehallintovirasto on nyt tekemällänsä päätöksellä vastoin työnantajan ja työntekijäjärjestön sopimusta lyhentänyt viikoittaisen työajan 42 tuntiin ja päivittäisen työvuoron pituuden enintään 24 tuntiin. Työvuoron pituuden tulee kuitenkin olla 25 tuntia, jotta tiedon siirto vuorojen välillä onnistuisi ja jotta siirtymiseen sivupaloasemille olisi aikaa.

Aluehallintoviraston päätöksessä ei ole otettu kantaa aiemmissa poikkeusluissa todettuun mahdollisuuteen teettää kaksi työvuoroa peräkkäin (enintään 48 tuntia), mikäli työntekijät keskenään niin sopivat tai mikäli äkillinen sairaustapaus tai muu äkillinen tapahtuma aiheuttaa miehistövajauksen, joka ei ole ollut työnantajan tiedossa työvuoroluetteloa vahvistettaessa. Palo ja pelastustoiminnan varmistaminen edellyttää miehistövajauksen täyttämistä. Siksi oikaisuvaatimuksessa on pyydetty kannanottoa myös tähän kysymykseen.

Paitsi että työajan lyhentäminen on vastoin työntekijäjärjestön kanssa tehtyä sopimusta, se on myös työn luonteen vuoksi tarpeetonta. Työn rasittavuus lentoaseman pelastuspalvelussa on täysin eri tasolla kuin kunnallisissa palokunnissa esimerkiksi R:ssä tai S:ssä. Niissä hälytystehtäviä

on paljon, ja yksittäisetkin sammutustehtävät vievät runsaasti työaika. Sen sijaan lentoaseman pelastuspalvelussa suurin osa työstä on päivystämistä, työtehtävät ovat tyypillisesti lyhytkestoisia ja työvuoron puitteissa on runsaasti aikaa lepoon. Työvuoro kuluu enimmäkseen harjoitellen, koneita huoltaen, kuntoillen ja leväten. Koska lepoa on työvuorossa runsaasti, normaaleista palokunnista poikkeava pidempi työaika on oikaisuvaatimuksen tekijän mielestä mahdollinen ja perusteltu, eikä työ silti rasita lentoaseman palomiehiä läheskään yhtä paljon kuin heidän kollegoitaan kunnallisissa palokunnissa. Tästä on osoituksena myös se, että Henkilöstöunioni HU ry on tehnyt työnantajan kanssa poikkeuslupatyöaika koskevan sopimuksen.

Edellä esitetyn todentamiseksi oikaisuvaatimukseen on liitetty palopäällikkö C:n laatima selvitys työajan käytöstä Y:n lentoaseman pelastuspalvelussa. Selvityksestä käyvät ilmi seuraavat seikat:

- 1) Ensihoitotehtävät (potilaan hoitaminen ja jatkokuljetuksen järjestäminen) kestävät noin 30 minuuttia, eikä niihin sisälly raskaita suorituksia.
- 2) Kiinteistöjen palohälytykset ovat tarkastusluontoisia tehtäviä. Esimerkiksi vuonna 2015 ei ollut yhtään oikeaa tulipaloa.
- 3) Ilmaliikenteeseen liittyvät tehtävät olivat vuonna 2015 vain ns. valmiuden nostoja, koska yhtään onnettomuutta ei tuolloin tapahtunut.
- 4) Hissihälytykset kestävät noin 15 minuuttia. Hissihälytystehtävään kuuluu oven avaaminen ja hälytyksen kuittaaminen.
- 5) Öljyntorjuntatehtävien kesto on 10–20 minuuttia. Öljyntorjunta on käytännössä kerosiinien tai öljyn keräämistä imeytysaineeseen.
- 6) Vuonna 2015 tehtäviä oli yhteensä keskimäärin alle kolme kappaletta vuorokaudessa. Ne olivat rasittavuudeltaan kevyitä ja lyhytkestoisia.
- 7) Tehtävät painottuvat ilmaliikenteen ruuhkahuippuihin, eli yöllä tehtäviä tulee vain harvoin.
- 8) Aktiiviyöaika valvotaan esimiesten toimesta, eikä sitä tarvitse ylittää missään olosuhteissa.

Asianosaisen kuuleminen:

Päälouottamusmies A:lle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi oikaisuvaatimuksen johdosta. A ei ole asetetussa määräajassa (15.7.2016) toimittanut lausumaa työneuvostoon.

TYÖNEUVOSTON PÄÄTÖS

Lounais-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen 22.4.2016 antamaa päätöstä asiassa dnro LSAVI/134/04.07.02/2016 muutettiin seuraavasti:

1) Lupaehtojen kohta "(s)äännöllisen työvuoron pituus on enintään 24 tuntia siten, että tehollinen työaika työvuoroa kohden on enintään 12 tuntia" muutettiin kuuluvaksi seuraavasti: "Säännöllisen työvuoron pituus on enintään 25 tuntia, josta tehollista työaikaa on enintään 12 tuntia. Työntekijät voivat kuitenkin sopia työvuorojensa vaihtamisesta siten, että yhdenjaksoisen työvuoron pituudeksi muodostuu enintään 48 tuntia. Työnantaja voi myös määrätä enintään 48 tunnin pituisten työvuorojen tekemisestä, jos se on tarpeen sairaustapausten aiheuttaman miehistövajauksen täyttämiseksi tai palo- ja pelastustoiminnan varmistamiseksi sellaisen äkillisen tapahtuman johdosta, joka ei ole ollut työnantajan tiedossa työvuoroluetteloa vahvistettaessa."

2) Lupaehtojen kohta "(t)yöaika tasoittuu yhden vuoden tasoittumisjaksolla enintään 42 viikkotyötuntiin" muutettiin kuuluvaksi seuraavasti: "Viikoittainen säännöllinen työaika on keskimäärin 44 tuntia 10 minuuttia enintään 52 viikon tasoittumisjaksossa."

3) Lupaehtojen kohtaan "(t)yönantajan on työvuorosuunnittelussa huolehdittava siitä, että jokaisen työvuoron jälkeen työntekijöille annetaan kolme vuorokautta kestävä vapaajakso", lisättiin seuraava virke: "Jos työntekijä tekee yli 25 tunnin pituisen työvuoron, sen jälkeen hänelle on kuitenkin annettava kuusi vuorokautta kestävä vapaajakso."

Muilta osin aluehallintoviraston päätöksen lopputulos jäi noudatettavaksi.

Päätöksen perustelut

Työaikalain (605/1996) 6 §:n mukaan säännöllinen työaika tulee järjestää enintään kahdeksaksi tunniksi vuorokaudessa ja keskimäärin enintään 40 tunniksi viikossa. Saman lain 14 §:n 1 momentissa (1518/2009) on kuitenkin säädetty mahdollisuudesta poiketa näistä rajoituksista aluehallintoviraston myöntämällä luvalla. Poikkeuslupa voidaan myöntää, jos työ on laadultaan

sellaista, että sitä suoritetaan vain aika ajoin sen vuorokautisen työajan kuluessa, jona työntekijän on oltava valmiina työhön.

Poikkeuslupia on käytännössä myönnetty juuri palo- ja pelastustoimen operatiivista henkilöstöä varten, jonka työ koostuu päivystyksestä ja ennakoiduttomasti toistuvien hälytystehtävien hoitamisesta. Aluehallintoviraston tavoin myös työneuvosto katsoo, että Y:n lentoaseman pelastuspalvelun palomiehet suorittavat tehtäviään vain aika ajoin työvuoron kuluessa ja että heidän työnsä näin ollen on laadultaan sellaista, johon työaikalain 14 §:n 1 momentissa tarkoitettu poikkeuslupa voidaan myöntää.

Hakemuksessa tavoitellut lupaehdot kuitenkin poikkeavat eräin kohdin niistä, joita palo- ja pelastustoimen poikkeuslupiin on vakiintuneesti liitetty. X Oyj on ensiksikin pyytänyt mahdollisuutta teettää keskimäärin 44 tunnin 10 minuutin viikoittaista työaikaa 52 viikon tasoittumisjaksossa, kun taas aiemmin palo- ja pelastustoimeen myönnetyt keskimääräiset viikoittaiset työajat eivät ainakaan työneuvoston käsiteltäviksi saatetuissa tapauksissa ole ylittäneet 42 tuntia (ks. työneuvoston päätökset esim. asioissa 3/2014, 9/2014 ja 10/2015). Toiseksi työvuoron pituuden tulisi X Oyj:n hakemuksen mukaan olla säännöllisesti 25 tuntia ja eräissä tapauksissa jopa 48 tuntia, vaikka lupakäytännössä on alasta riippumatta suhtauduttu torjuvasti yli 24 tunnin työvuoroihin. Työneuvosto on sallinut 48 tunnin työvuorojen teettämisen vain lääkäri- ja pelastushelikopterin lentäjillä, joiden vuorokautisesta työajasta työtehtävien suorittamiseen kului keskimäärin kolmesta viiteen tuntia (ks. työneuvoston päätös asiassa 9/2008).

Tarvetta mainittuihin lupaehtoihin on perusteltu sillä, että Y:n lentoaseman pelastuspalvelussa työtä suoritetaan käytännössä huomattavasti vähemmän kuin kunnallisissa palokunnissa, joita koskee suurin osa palo- ja pelastustoimeen myönnettyistä poikkeusluvista. Oikaisuvaatimukseen on liitetty selvitys, jossa yksilöidään eri hälytys- ja asemapalvelutehtävät suoritusaikoineen sekä todetaan, että näitä tehtäviä tulee yhteensä keskimäärin alle kolme kappaletta vuorokautta kohti. Vaikka huomioon on lisäksi otettava palomiehille kuuluvat kaluston ja välineistön huoltotyöt, työneuvosto arvioi saamansa selvityksen perusteella, että tehollinen työaika Y:n lentoaseman pelastuspalvelussa jää keskimäärin kolmeen tuntiin vuorokaudessa.

Työtehtävien laadun ja niihin käytettävän ajan poikkeuksellisen vähäisen pituuden vuoksi työneuvosto katsoo, että X Oyj:lle voidaan myöntää lupa teettää palomiehillä keskimäärin 44

tunnin 10 minuutin viikoittaista työaikaa sekä säännöllisesti 25 tunnin pituisia ja hakemuksessa mainituin edellytyksin myös enintään 48 tunnin pituisia työvuoroja. Palomiesten työaika-suojelun turvaamiseksi on kuitenkin edellytettävä, että yli 25 tunnin työvuoron jälkeen annettavan vapaajakson kesto on kuusi vuorokautta.

Sovelletut lainkohdat

Työaikalain (605/1996) 14 §:n (1518/2009) 1 momentti.

Päätös (4–1) perustuu puheenjohtaja Pärnäsen sekä jäsenten Leppänen, Romo ja Teronen mielipiteeseen. Jäsen Douglas esitti eriävän mielipiteen.

Eriävä mielipide:

Työneuvoston enemmistön kannan mukaisesti katson, että työvuoron pituus saa olla hakemuksessa esitetyn mukaisesti 25 tuntia ja viikoittainen säännöllinen työaika keskimäärin 44 tuntia 10 minuuttia enintään 52 viikon tasoittumisjaksossa. Työneuvoston enemmistön kannasta poiketen katson kuitenkin, että yhdenjaksoista työvuoroa ei saa pidentää 48 tuntiin.

Lupakäytännössä on alasta riippumatta suhtauduttu torjuvasti yli 24 tunnin työvuoroihin.

Työneuvoston ratkaisukäytännössä pääsääntönä on ollut luvan myöntäminen enintään 24 tunnin yhdenjaksoiseen työvuoroon. Hakemuksessa ei ole esitetty sellaisia seikkoja, joiden perusteella vakiintunutta ratkaisukäytäntöä tulisi tältä osin muuttaa ja sallia enintään 48 tunnin mittainen työvuoro.

Edellä todetun perusteella muutan Lounais-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen 22.4.2016 antamaa päätöstä asiassa dnro LSAVI/134/04.07.02/2016 seuraavasti:

1) Lupaehtojen kohta "(s)äännöllisen työvuoron pituus on enintään 24 tuntia siten, että tehollinen työaika työvuoroa kohden on enintään 12 tuntia" muutetaan kuuluvaksi seuraavasti: **"Säännöllisen työvuoron pituus on enintään 25 tuntia, josta tehollista työaikaa on enintään 12 tuntia."**

2) Lupaehtojen kohta "(t) työaika tasoittuu yhden vuoden tasoittumisjaksolla enintään 42 viikkotyötuntiin" muutetaan kuuluvaksi seuraavasti: **"Viikoittainen säännöllinen työaika on keskimäärin 44 tuntia 10 minuuttia enintään 52 viikon tasoittumisjaksossa."**

Muilta osin aluehallintoviraston päätöksen lopputulos jää noudatettavaksi.

Inka Douglas